

Regeringskansliet - Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
m.naturmiljoenheten@regeringskansliet.se

Svar till:

Delbetänkande av Miljömålsberedningen SOU 2020:83 Havet och människan,

Diarienummer M2021/00092

Vattenrådet för Bohuskusten (VRBK) är en ideell förening som är öppen för kommuner, företag, föreningar och enskilda privatpersoner som vill vara med och samverka för att vattenresursen i Bohuslän vårdas och utvecklas på ett hållbart sätt.

VRBK är en *vattenorganisation* såsom definieras i vattenförvaltningen. VRBK skall utgöra den sammanslutning som samverkar med Vattenmyndigheten för Västerhavet för den marina miljön i vårt geografiska område. Ett av föreningens stadgade syften är, efter avhörande av medlemmarnas synpunkter, svara på myndigheters remitterade samråd i förvaltningsplaner, åtgärdsprogram, miljö kvalitetsnormer och andra regeljusteringar som har betydelse i havs- och kustmiljöfrågor.

Behandling och övergripande reflektion

Havet och människan omfattar två volymer på sammanlagt ca 1600 sidor. Betänkandet innehåller ett digert bakgrundsmaterial som bara i sig är intressant att läsa för alla som på olika sätt är involverade i havsmiljöarbete. VRBK konstaterar ödmjukt att stora delar av utredningens beskrivande och förklarande avsnitt utgör viktigt kunskapsunderlag i det fortsatta arbetet framöver. När utredningen beskriver nuläge och tillstånd känner VRBK igen sig väl i problemen VRBK ser sammantaget att om hela eller stora delar av utredningen realiserar så är det verkligen en havsmiljöförvaltning som byggs upp från grunden, bättre strukturerat och alla sektorer mer integrerat. Svensk havsmiljöpolitik - *Två punkter noll* - Havsmiljöarbete i Sverige kan verkligen få förnyad kraft och funktionalitet.

VRBK arrangerade 22 april tillsammans med Bohuskustens Vattenvårdsförbund (BVVF) och Göteborgsregionen (GR) ett webinarium där Havet och Människan presenterades och diskuterades. Medverkade gjorde miljömålsberedningens ordförande, en av mmb utredningens ledamöter, två förordnade experter samt en forskare vid HMI som bl a levererat underlagsrapporter till utredningen. Webinariet attraherade många intresserade åhörare (varav några ytterligare experter i utredningen), vilket visar att intresset för frågorna som utredningen behandlade är stort

Utredningen har genom analys av nuläge landat i en rad konkreta förslag till förändringar. Det är en rad likalydande förslag till författningsförändringar som alla syftar till att tydliggöra Havs- och vattenmyndighetens (HaV) roll och ansvar samt förtydliga övriga olika sektorsmyndigheters roll och ansvar i havsmiljöarbetet och i relation till HaV något vi upplever fungerar dåligt idag.

Vad utredningen konstaterar i avsnitt 3.5 Nollalternativet – vad händer om ingen förändring görs är mycket viktigt för politiken att ta till sig. VRBK hade gärna sett att detta lyftes fram till utredningens inledning.

Vattenrådet för Bohuskusten ställer sig på ett övergripande plan bakom utredningens förslag.

Synpunkter efter utredningens struktur / kapitelindelning

Kap 1. Författningsförslag

1.1 Förslag till havsmiljölag

Utredningen lyfter på flera ställen att havsmiljöfrågorna är i nivå med klimatförändringsproblematiken. De är också i ett övergripande perspektiv ”två sidor av samma mynt”. En separat klimatlag finns redan.

VRBK ansluter sig till andemeningen med förslaget – att havsmiljöförvaltningen behöver lyftas till mer övergripande nivå, där alla väsentliga delar samordnas och regeringen får ett stärkt mandat att styra detta kontinuerligt med helhetssyn.

Det går att invända med att nya lagar skulle kunna urholka eller splittra miljömålssystemet. VRBK tror att Miljömålsberedningen inte önskar en sådan utveckling som skulle motverka hela miljömålsarbetet.

1.2 Förslag om ändring i fiskelagen (1993:787)

20 §

VRBK ser att förändringen kan uppfattas som att fiskeintresset försvagas mot naturvården. Men det framkommer tydligt i utredningen i övrigt (i framförallt kap 17 och 9) att syftet snarare är det omvända, att stärka dessa båda intressen i förhållande till varandra. Både genom att fiskets intressen lyfts tidigt i processer och att eventuella begränsningar skall baseras på kunskapsgrundade avvägningar. VRBK anser det oerhört värdefullt att detta stärker vikten av helhetssyn på marinbiologisk mångfald ihop med ekosystembaserad förvaltning av alla kommersiellt viktiga ekosystemtjänster som vissa arter och dess livsmiljöer utgörs, men ”bevisbördan” skall inte enbart ligga på fisket. i ett avgörande.

Bilaga²

Ostron ändras till europeiska ostron (*Ostrea edulis*).

VRBK konstaterar att en sådan ändring borde Havs och Vattenmyndigheten initierat för många år sedan.

1.8-1.24 och 1.27-1.37 Förslag till ändring i förordningar med instruktion för andra myndigheter VRBK saknar förslag om likalydande rapporteringsansvar för *Energimarknadsinspektionen*.

EU och regeringen siktar på snabb omställning till koldioxidneutrala energiförsörjningssystem. En ganska stor andel av utbyggd vindkraft förväntas byggas ut i havet. I en ekosystembaserad havsförvaltning behöver frågor när olika intressen/närings konkurrera om havets utrymme och tillgängliga ekosystemtjänster. Teknikutvecklingen inom havsbaserad vindkraft går mycket snabbt och de områden som kommunicerats i förslag till havsplan är redan inaktuella. Se vidare nedan kommentar till bl a kapitel 8.2 m fl.

Kapitel 2, 4-7, 10, 15, 18-19

VRBK har inga kommentarer eller synpunkter på dessa kapitel/avsnitt

Kap 3 Problemets omfattning och allvar

3.5 Nollalternativet – vad händer om ingen förändring görs

Hela eller delar av avsnittet skulle kunna användas som en Inledning av utredningen – konstaterande som många behöver ta till sig och reflektera över.

Kap 8 Havsmiljön - Klimatförändringar

VRBK delar utredningens uppfattning att Havsmiljö och Klimat är två sidor av samma mynt.

Dock saknar vi i utredningen en del resonemang om när åtgärder för att hejda klimatförändringarna (t ex omställning till fossilfri energiförsörjning) ska vägas med/mot havsförvaltning och andra viktiga politikområden. Vi befarar att inom kort kan viktiga utsjöområden omvandlas till havsbaserade vindparker, bara för att närmare kusten stör dessa havslandskapsbild. Det är viktigt att lokaliseringen prövas mot konsekvenser för utsjöns arter/miljöer och de näringar som är beroende av att nyttja dessa områdens ekosystemtjänster (framförallt utsjöbaserat yrkesfiske) underställs behovet av förnyelsebar energi. Har vi idag rätt kunskap om fisk och skaldjurs vandrings- och rörelsemönster i havslandskapet i förhållande till offshore-anläggningar (inklusive lågintensivt buller och kablar)? Vill havsmiljöpolitiken att energibehovet står över inhemsk livsmedelsförsörjning av fisk och skaldjur. VRBK känner att på detta område råder stor kunskapsbrist. Vi bör kanske ta lärdom från konsekvenserna av genomförandet av utbyggd vattenkraft. Det skedde snabbt och gav klimatvänlig energi, men till priset av stora förluster biologisk mångfald i våra älvar och vattendrag. Kommer en explosionssnabb utbyggnad av havsbaserad vindkraft gå till historien som ett liknande experiment med marin mångfald och ekosystemtjänster? VRBK är generellt inte motståndare till havsbaserad vindkraft, vi anser bara att placeringen ska göras utifrån goda kunskapsunderlag samt att konflikten mellan olika intressen och näringar måste vägas in väl.

Kap 9 Ekosystemansatsen och ekosystembaserad förvaltning

Kapitlet förtydligar och ger djupare bakgrund till hela utredningen förklarar grunden till förslag om ny havsmiljölag och hur den skall verka överordnande till havsmiljö- och vattenförvaltningsförordningarna.

Kap 11 Havsmiljöarbete har många mål, kriterier, indikatorer och andra mätetal

11.5.1 Tydligare preciseringar av mål för havets miljötillstånd.

VRBK delar utredningens bild i vad som återges i inledning av kap 11 samt förslaget att slå fast tre preciseringar (God vattenmiljö, God ekologisk status, Art och habitatstatus) kopplas till målen i respektive direktiv. Dessa är fastställda i nämnda förordningar och (förteckningar av arter och livsmiljöer hos Oskar/Helcom) till miljömål ”Hav i balans” verkar vara vägen för att förtydliga och styra miljömålsarbetet. Se sid 420.

Kap 12 Miljökvalitetsnormer

12.5.1 och 2. Harmonisering av miljökvalitetsnormer och Utformning och beslut.

VRBK har inget att erinra mot förslaget och ser nödvändigheten i att HaV får ansvar till översyn med harmonisering av förekommande miljökvalitetsnormer.

Kap 13 Åtgärdsprogram och åtgärdsarbete

VRBK delar bilden som återges på s 507 ”att åtgärdsunderskottet är ett mycket allvarligt problem i havsmiljöförvaltningen”

VRBK har ingen erinran till förslaget (avsnitt 13.9.5 sid 517) att Länsstyrelsernas beredningsfunktion utvecklas för arbete med bredare *havs- och vattenmiljöfrågor*. Denna utveckling behöver tydligt kopplas till förslaget om inrättande av regionala och lokala åtgärdssamordnare. Väsentligt hur dessa organiseras inom Länsstyrelserna samt vidare viktigt att åtgärderna har en finansiering (avsnitt 13.9.6 sid 519)

VRBK vill uppmärksamma miljömålsutredningen på att regelverk för vissa stöd / bidrag i sig utgör hinder för realiserande av vissa åtgärder. T ex kan kommuner och/eller vattenorganisationer inte få LOVA stöd för åtgärder som regleras på annat sätt. Tydligast exempel är utbyggnad av latrintömning för fritidsbåtar. Längs Bohuskusten byggdes ett nätverk

av sådana tidigt upp (med stöd). Det behövs byggas fler och befintliga kan behöva uppgraderas med rätt kopplingsstandard. Men nu kan man inte längre få stöd för detta då Transportstyrelsens regler om båtlatrin trätt i kraft. Små men viktiga insatser som hindras för stimulerande finansieringen saknas. Vi välkomnar en översyn av sådana hinder (dvs översyn av den s k LOVA-förordningen) alternativt annat riktat bidrag.

VRBK konstaterar också att om regeringen skall godkänna samordnat åtgärdsprogram för vatten och havsmiljön är det ännu viktigare att HaV och Vattenmyndigheterna har skarpare konsekvensutredningar samt förslag på finansiering av åtgärder. Vilket sällan är fallet idag. Ett åtgärdsarbete som saknar finansiering löper ännu större risk att stanna av och eller inte alls bli utfört.

Kap 14 Ingen gödning till havet

14.16.4 Vattenbruk och blå fånggrödor

Vattenbrukets sparsamma utrymme i denna utredning förklaras delvis med att dess betydelse behandlats mer i SOU 2020:10 *Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet ingen övergödning*. I slutet av kapitel-avsnitt 14.16.4 (Vattenbruk och fånggrödor) hänvisas till ett förslag i den utredningen om ändring av bestämmelsen 11kap 11§ 2 stycket i miljöbalken som syftar till harmoniserat regelverk för tillståndsprövning av vattenbruk för t ex sjöpungar och alger (på samma sätt som odling av fisk, musslor och skaldjur har idag). Detta är en så viktig juridisk åtgärd att realisera för existens och utveckling av det innovativa vattenbruket i Bohuslän och Västerhavet. VRBK hade gärna sett att den fanns med bland författningsförslagen även i denna utredning. Eller åtminstone hänvisades till i kap 1.3 Förslag till lag om ändring av miljöbalken.

Erfarenheter från vårt geografiska område är tydliga när det gäller tillståndsprövning av olika ärenden att det saknas rutiner, kunskap erfarenheter till att ge beslut inom rimlig tid. I jämförelse med grannländer har Sverige betydligt längre handläggningstider för tillståndsprövningar inom vattenbruk.

14.17 Fiskförvaltning kan lindra effekter av övergödning i kust och hav

I en föränderlig havsmiljö och ett föränderligt klimat kan man inte förvänta sig att bestånden och näringsvävarna är statiska över lång tid. I detta avsnitt lyfts exemplarisk hur rätt hanterad fiskförvaltning kan motverka ett annat miljöproblem genom reparerade näringsvävar, dessutom indikerar man utrymme för att hitta andra/förändrade resurser. Alla förändrade resursuttag behövs göras ekosystembaserat. Ekosystemet och näringsvävarna skall vara styrande.

Kap 16 Marint skräp

Avsnittet fokuserar mycket på plast i havet. VRBK saknar i utredningen ännu bredare resonemang om marint skräp och avfall. Framförallt *ansvar* för avfall (eller anläggningar/anordningar som blir avfall om de överges). I Bohuskusten har vi i närtid två tragiska exempel på satsningar som efter misslyckande lämnat stora mängder avfall i havet. Avfall som ingen har resurs eller ansvar för att ta upp och bort. VRBK skulle gärna se att en typ av ansvarssäkerhet åläggs anläggningar i havsmiljön (finns motsvarighet som används i landmiljöer t ex återställande av grus och bergtäkter). Det gäller t ex odlingar inom aqua-kultur (musslor mm), våg- och vindkraftsanläggningar. För avveckling av anläggningarna bör (bank)säkerhet finnas från verksamhetsstart.

Kap 16.1.3 Förlorade fiskeredskap

I september 2018 startade Sveriges första marina återvinningscentral i Sotenäs kommun. Här samlar man in uttjänta fiskeredskap som på plats sorteras för att möjliggöra återbruk, up-cycling, materialåtervinning och i sista hand energiåtervinning. Dessutom samlas fraktioner av strandstädad plast in och sorteras för materialåtervinning.

VRBK tycker det är bra att utredningen poängterar att även om producentansvar införs nu råder det inte bot på den miljöskuld av marint avfall som redan byggts upp.

Kap 17 Förvaltning av fisk

Miljömålsberedningens tar även i detta kapitel ett mycket välkommet helhetsgrepp på situationen. Fiskeförvaltningen i Sverige beskrivs och förklaras från alla vinklar. Inga fakta, problem eller intressekonflikter verkar saknas. Här finns allt med och föredömligt samlat, olika typer av fiske, redskap, geografier. Mer kunskap från fritidsfiske och turismfiske kan ge ökad kännedom om bestånden för olika arter.

Det är bra att man tidigt i kapitlet lyfter fram intresse, kunskap och engagemang hos fiskets intressenter (yrkes- och fritidsfisket). Att dessa grupper generellt är lika måna om att ha hållbar havsmiljö som andra miljöorganisationer. Vi delar utredningens bild att mycket i det samlade havsmiljöarbetet kan förbättras om de sektorer och intressen som närmast berörs brett involveras i arbetet. Utredningen nämner flera gånger erfarenheterna från Samförvaltningen i Norra Bohuslän och även arbete inom +8 fjordar. I båda dessa områden finns lång erfarenhet av bredare / holistiskt / ekosystembaserat arbetssätt där olika intressen deltar för nå gemensam syn på utveckling och förvaltning av både resurser och bevarandevärden.

I detta kapitel har utredningen också djupdykt i förvaltningen av säl och skarv i relation till fisket. Miljömålsutredningen har samma slutsatser som VRBK och som framförts på senare år. Förvaltningen av fisk/fiskresurs måste också samordnas med förvaltning av annat vilt (läs *säl och skarv*).

Fiske och fiskelägen i allmänhet och kanske mer specifikt, sill och sillberedning är en viktig del av Bohusläns historia. Många av Bohusläns orter är ursprungligen viktiga fiskelägen. Den lokala näringen (mottagning, beredning, förädling) är en ä ytterst viktig komponent även idag, vilket också är en del i andra halvan av utredningens centrala miljö kvalitetsmål: Hav i balans och *en levande kust och skärgård*.

Det svenska fiske som just nu är mest lönsamt är det pelagiska fiske. Senare tids nyare större båtar innebär också mindre klimatavtryck.

Idag går stora delar av pelagisk fångsterna (75% enligt utredningen, omfattar även pelagiskt fiske i Östersjön) dock till olika fiskfoderprodukter (fiskmjöl, foderpellets, olja osv). VRBK saknar i utredningen resonemang och koppling mellan ekosystembaserad havs- och fiskförvaltning och t ex Sveriges Livsmedelsstrategi.

Hur kan framtidens havsförvaltning i samverkan med andra myndigheter bidra till att större andel pelagisk fisk går direkt till humankonsumtion? Vilken styrning i fiskeregelverk kan införas för att styra i riktning, *hur* och *när* bestånden fiskas, för att leverera fångster av bästa kvalitet till beredning / förädling? tycker det är viktigt att havsmiljöpolitiken får en helhetssyn på hur fiskenäringen (hela kedjan) är en mycket viktig faktor för hållbara bärkraftiga kustsamhällen, fungerande över hela året.

I kapitel 17 finns flera resonemang och förslag som syftar till att dels öka kunskapen om ekologiska interaktionerna mellan kust och utsjö samt också förslag om regleringar som skall leda till att stärka bestånden av viktiga arter (t ex näringsvävsreglerande rovfisk) både i kust men som

andra aktörer påpekat även i utsjö (sid 908). VRBK menar att alla ändringar av regler måste basera sig på kunskap och avvägningar. Översyner av t ex trålgränser och inflyttningsområden måste grunda sig på fullständig konsekvensanalys. Just vad gäller fiske blir det extra komplicerat då en åtgärd nationellt kan bli helt verkningslös utan att den också förankras i gemensamma fiskeripolitiken. Här behövs mer kunskap hos politiken. Utredningen fångar detta i andra delar, men återigen handlar det om att fiskets organisationer (producentorganisationer) och fritidsfisket måste vara med i arbetet.

Överlag ser VRBK i utredningen ett brett angreppssätt på havsresurser. Sverige som land har potential att ställa om, både i målarter, skonsammare metoder, förändrad selektion och minskad energianvändning. Fiskerieringen må ha en lång historia men fisket har också varit i ständig förändring. Hur vi fiskar och vad vi äter från havet idag, skiljer sig från förr och kommer aldrig vara detsamma i framtiden. Det är viktigt att både kunna förändra och anpassa sig samtidigt som det görs mer hållbart och leder till stärkta ekosystem och tjänster.

Kap 20 Marint områdesskydd //20.6.1 Reglering av fiske //20.8.5 Reglering av fiske i skyddade områden

VRBK konstaterar att utredningen redovisar korsvis så att dessa frågor även framgår i kapitel 17. Det är bra att bestånd av fisk, skaldjur integreras med olika metoder att skydda havets mångfald. Det är bra att utredningen lyfter att strikt skydd (dvs med total fiskefredning) inte alltid nödvändigtvis är den effektivaste metoden att bevara ekosystemen.

Kap 21 Kusthavet - där alla vill vara

Parallellt med denna utredning har även SOU 2020:78 *Tillgängliga stränder – Ett mer differentierat strandskydd* varit på remiss. För strandskydd vid kusten föreslås även där att prövning av dispens ska vara restriktiv. Dock saknas resonemang om att strandskyddet i grunden är bevarandelagstiftning i MB 7 kap. Utredningen *Tillgängliga stränder* är svag vad gäller koppling till effekter av klimatförändringar. En del strandområden som idag har låga naturvärden kan i framtiden, med stigande havsnivåer bli mycket viktiga grundmiljöer. De områden med ett generellt utökat skydd till 300 meter på land och vatten är viktiga buffertzoner att värna för framtiden. Värdet av sådana oexploaterade områden skall inte underskattas redan idag.

I *Tillgängliga stränder* föreslår man en förändring som VRBK ställer sig bakom. Det rör möjligheten till undantag för byggnader och anordningar som krävs för en *verksamhet* som måste, av sin natur, finnas inom strandskydd eller i läge (t ex vattenbruk och / eller mottagning och omhändertagande av råvaror från vattenbruk). I nuvarande lydelse finns bara den undantagsmöjligheten för yrkesfiske. För att fortsatt stötta utveckling av hållbara näringar i och från havet behöver regelverket om undantag för näringar ses över och begreppet breddas som *Tillgängliga stränder* föreslår. I det fall sådana anläggningar/byggnader ges undantag kommer det också ställa stort krav på efterlevnad av villkor. Ändamålet, för en ”blå” näringsverksamhet, ska inte kunna omvandlas (t ex till privatbostad). Resonemanget skulle även kunna appliceras på anläggning/placering av marina kolonilotter.

I övrigt ställer sig VRBK bakom resonemanget i båda utredningarna om ett bibehållet starkt och restriktivt strandskydd vid kusten. Det är också en viktig komponent i miljömålet *Hav i balans och en levande kust och skärgård*. En sönderexploaterad och fragmenterad havstrandsmiljö går inte att återställa.

Kap 22 Havsmiljödata

Det har i så många utredningar lyfts att bristen på kunskap, data hindrar havsmiljöarbetet. Vi kommer även när marin miljöövervakning utvecklas, dras med konstant kunskapsunderskott och glapp. Positivt att denna utredning försöker hitta andra källor för vissa data – t ex att yrkes- och fritidsfiske kan bidra med dataunderlag för bedömning av arter och bestånd.

Kap 23 Kunskap och forskning / kap 23.2.4 förslag

Utredningen föreslår att nytt ändrat anslag till havs och vattenmiljö**forskning** och att detta skall tilldelas HaV. VRBK ställer sig tveksamma till förslaget. Idag har Formas huvudrollen i satsningen på forskning för havet (UN Ocean Decade). VRBK tror detta delvis kan bestå med nya anslaget. Det hindrar inte att HaV och Formas samverkar mer för utdelning av ett nytt riktat nationellt anslag. VRBK tror HaV genom riktade uppdrag till t ex SLU (Aqua) och Havsmiljöinstitutet kan genomföra viktig tillämpad havs- och vattenforskning (inom t ex fiskförvaltning eller restaurering/bevarande av marin mångfald och arter).

Kap 24 Effektivare myndigheter...

Se också kommentar kapitel 13 om åtgärdsarbete. VRBK ser att det är viktigt med översyn (och lite rensning) i floran av regler och stödsystem för att få effektivare hantering är en nyckel för att få fart på åtgärdsarbetet.

Kap 26 Konsekvensanalys

26.7.3 Konsekvenser för fiskenäringen (sid 1487-1495)

VRBK delar utredningens slutsatser och det är av yttersta vikt att fiskets intressenter involveras i processen med en förändrad havsmiljöförvaltning.

26.11 Konsekvenser av förslag...brottsförebyggande arbete

VRBK delar utredningens konstaterande att nya regelverk och regleringar kan leda till ökad insats av tillsyn för regelefterlevnad. En ökad tillsyn ska ske i nära samverkan med yrkesfisket. Tillsynen till havs är redan idag undermålig. Det är lika viktigt att jobba med förebyggande tillsyn i form av informationskampanjer (nämns i andra avsnitt i konsekvenser).

Kap 27 Författningskommentarer

27.2 Förslag till lag om ändring fiskelagen

20§ - se synpunkt/kommentar i kapitel 1 vad gäller avvägning gentemot/mellan fiskets och naturvårdens intresse

27.3 Ändring miljöbalken 7 kap 13§ (

Se VRBKs kommentar om förtydligade undantagsregler och villkor i strandskyddet i kommentar till kapitel 21

För VRBK-Vattenrådet för Bohuskusten

Ewa Lavett
Ordförande